

TERMINOLOGIE, CHRONOLOGIE A PROSTOROVÉ VYMEZENÍ

Petra Maříková
Vlčková

Kultura
starověkého
Předního
východu a
Egypta
KLB_105

22. 2. 2024

PŘEDMĚT – CÍLE

- poskytnout základní přehled o:
 - metodologických přístupech a koncepcích aplikovaných na danou tematiku
 - primární i sekundární literatuře týkající se dané problematiky
 - geografickém uspořádání oblasti
 - historickém a archeologickém vývoji oblastí v daném regionu – od neolitu do nástupu LBA
- podle možností: doplňková témata, která by vyplynula z přednášek
- literatura: přes e-learning (tamtéž i skeny některých článků a další podklady)

PŘEDMĚT – KOLOKVIUM

- ukončení předmětu: kolokvium
- podmínky udělení kolokvia:
 - Vypracování shrnutí odborného cizojazyčného článku, schváleného vyučujícím, v rozsahu cca 3 NS. Shrnutí je možné odevzdat v českém či slovenském jazyce
 - účast na přednáškách a projevení **elementárního** zájmu
- e-learning
- Komunikace s přednášejícím přes email *marikova_vlckova@yahoo.com* nebo e-learning nebo na přednáškách

STAROVĚKÝ PŘEDNÍ VÝCHOD

- Kolébka starověkých civilizací, odpovídající Blízkému a Střednímu východu – most mezi Afrikou a Asií
- Velmi heterogenní přírodní prostředí:
 - Úzký pobřežní pás Středomořího moře
 - Horská pásma: Libanon, Antilibanon, Golanské výšiny
 - Syrsko-africká propadlina: řeky Amuq, Orontés, Bikáa, Jordán, Aqabský záliv, Mrtvé moře
 - Polopouštní oblasti V od hor
 - Údolí velkých řek v Mezopotámii
 - Pouštní oblasti
- Různá pojmenování:
 - starověký Blízký / Přední východ
 - Mezopotámie
 - Levanta apod.

MEZOPOTÁMIE

- Horní Mezopotámie, al-jazira
 - řeky: Eufrat, Tigris a jejich přítoky: Murat, Balích (přítoky Eufratu); Chábúr, Velký a Malý Záb a Dijála (přítoky Tigrisu)
 - Sindžár
- Hranice: Hít na Eufratu a Samarra na Tigridu
- Dolní/Jižní Mezopotámie, as-sawad
 - Po Perský záliv
- Soutok: al-Kurna = Šatt al-Arab, slané jezero Hammar

LEVANTA

- Levanta (Syropalestina, S Sýrie), Mesopotámie
- Levanta: topografické celky:
 - Středoziemní moře
 - Syrsko-africká propadlina
 - Pouštní oblasti
- Levanta: vymezení:
 - S: pláně v povodí Amuqu
 - J: Wádí el-Aríš, S pobřeží Sinajského poloostrova
- Pro potřeby přednáškového cyklu: Levanta= Sýrie, Libanon, Izrael, Palestina a Z část Jordánka
- Hranice mezi S a J Levantou: řeky Litani (Leontes) v Libanonu
 - S: pláně v povodí řeky Amuq
 - J: Wádí el-Aríš na Sinajském poloostrově
 - Z: Středoziemní moře
 - V: není jednoznačná: Syrská poušť

STAROVĚKÝ EGYPT

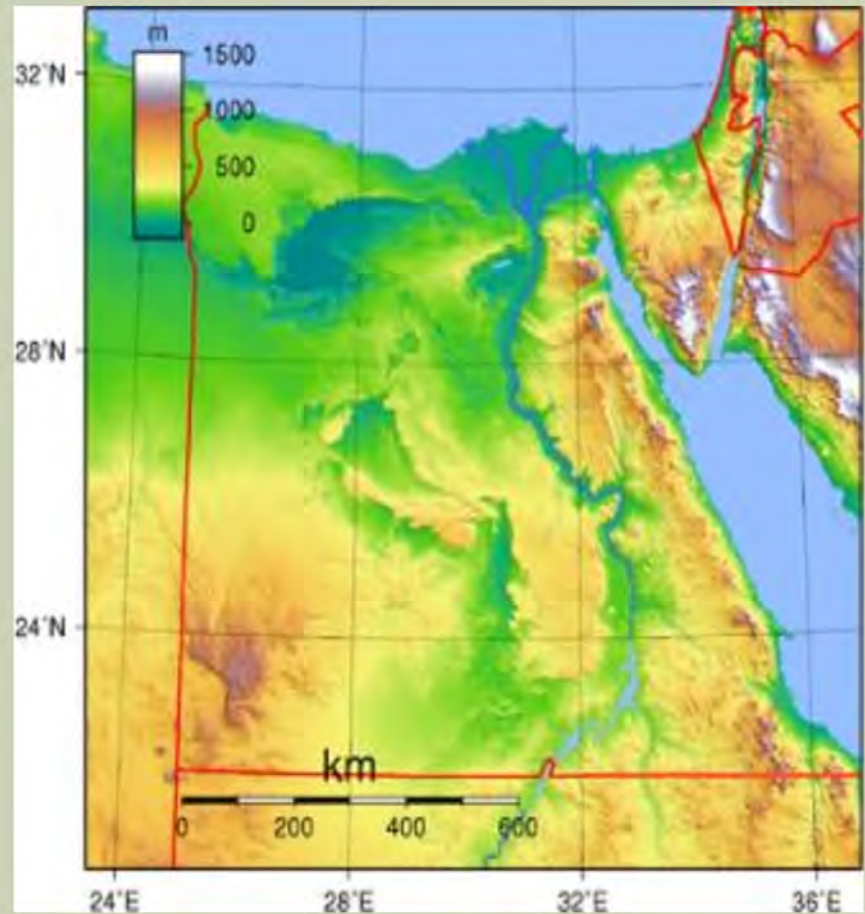
■ Pojmenování:

- Egypt: Hut-ka-Ptah (jméno svatyně boha Ptaha v Memfidě) = Aigyptos
- Kemet „Černá (země)“ X Dešret „Červená (země)“ – pouštní oblasti

■ Vymezení:

- S: delta Nilu, pobřeží Středozemního moře
- J: Asuán, 1. nilský katarakt
- Z: oázy v Západní poušti
- V: pobřeží Rudého moře, V hrana nilské delty

■ Přírodní podmínky: determinace vývoje lidské kultury

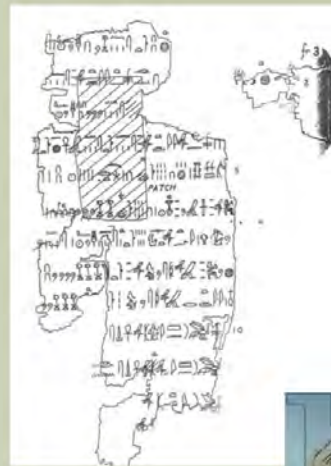
TOPOGRAFIE STAROVĚKÉHO EGYPTA

- **Údolí Nilu**
 - Nejdelší řeka světa: 6671 km
 - Prameny: pohoří mezi jezery Tanganjika, Kivu a Viktoriiným jezerem
 - 2 hlavní větve: Modrý a Bílý Nil: stékají se u Chartúmu
 - Katarakty: tzv. zlá voda, celkem 6
- **Pouštní oblasti:** Západní (Síwa, Faráfra, Bahríja, Dachla, Charga), Východní poušť – karavanní cesty: Darb al-Arbaín (Cesta čtyřiceti dnů)
- **Sinajský poloostrov:** napojení na Přední východ a dálkové obchodní cesty

CHRONOLOGIE STAROVĚKÉHO EGYPTA

- Založena na archeologických a písemných pramenech starého Egypta a na synchronizaci jeho dějin s Předním východem
- **Historické prameny:** královské seznamy; Anály (*genut*) – Palermská deska; Texty administrativního charakteru: hospodářské záznamy, vojenské záznamy, stavební nápisy, texty chrámových, královských a administrativních archivů – královské dekry; biografické nápisy; náhrobní stély býků Apidů ze Serapea apod.

CHRONOLOGIE STARÉHO EGYPTA

- Konvenční egyptská chronologie
 - * Staré říše: 27 st. BC
 - * Střední říše: 21 st. BC
 - * Nové říše: polovina 16. st. BC
 - založena na staroegyptských písemných pramenech
- Nová chronologie
 - založena na historii Předního východu
 - Britský egyptolog David Rohl (1995)
 - Nové datování panovníků 19.-25. dynastie – snížení konvenčního datování o 350 let
 - v akademické egyptologii není uznávána
- Synchronizace dějin Egypta
 - archeologické sekvence – seriace
 - Synchronizace s dalšími chronologiemi: Assyřané, Babyloňané, Chetitě, Řekové
 - synchronizace s nápisy vztahujícími se k pohřbům býka Ápise (Amenhotep III. - Ptolemaiovcí)
 - astronomická synchronizace: astronomická pozorování
 - Radiokarbonové datování
 - Erupce sopky Théry
 - Dendrochronologie
- Základní kámen: roky vlády
 - zaznamenané na staroegyptských seznamech panovníků, např. Turínský seznam králů
 - periodicky se opakující census – sčítání dobytka (pro Starou říši se uvádí, že probíhal každé dva roky)

DYNASTICKÉ ČLENĚNÍ DĚJIN EGYPTA

- pravěké období
- tzv. 0. dynastie
- **Raně dynastické / Archaické období**
 - 1.-2. dynastie
 - c. 3000–2686 BC
- **Stará říše**
 - 3.-6. dynastie
 - 2686–2181 BC
- **První přechodné období (PPO)**
 - 7.-1./2 11. dynastie
 - 2181–2025 BC
- **Střední říše**
 - 2./2 11.-13. dynastie
 - 2025–1773 BC
- **Druhé přechodné období**
 - 14.-17. dynastie
 - 1773–1550 BC
- **Nová říše**
 - 18.-20. dynastie
 - 1550–1069 BC
- **Třetí přechodné období**
 - 21.-25. dynastie
 - 1069–656 BC
- **Pozdní doba**
 - 26.-30. dynastie
 - 664–343 BC
- **řecko-římské období**
 - „31. dynastie“ – Ptolemaiovci – 375 AD

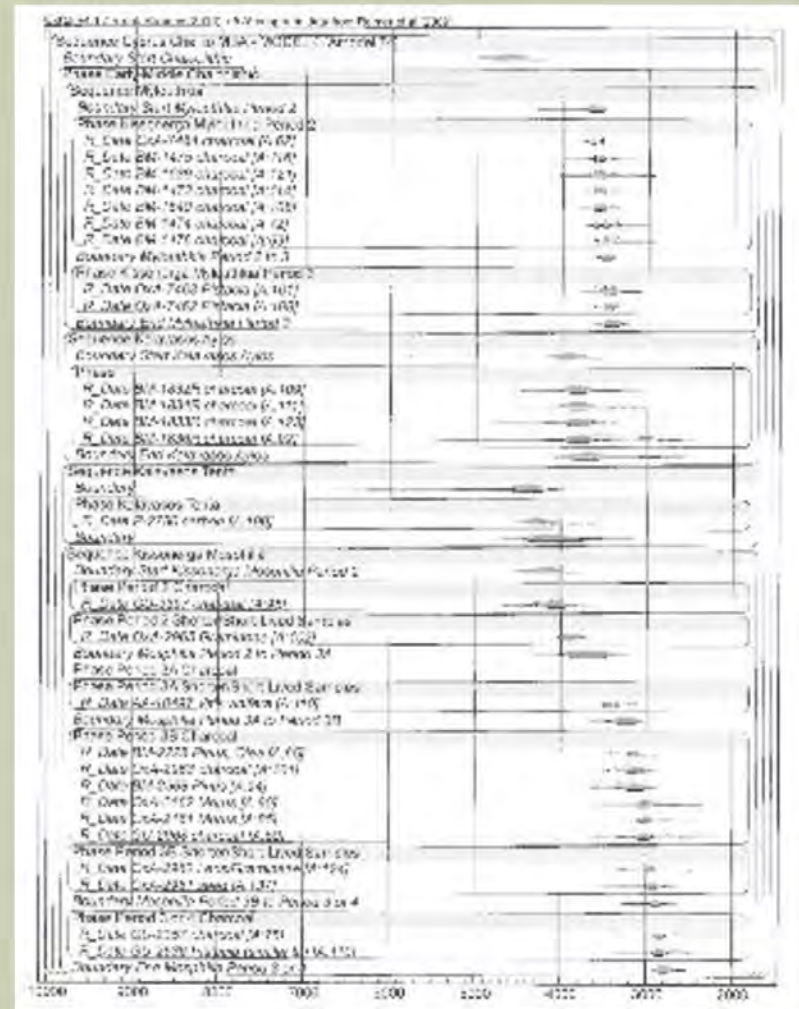
CHRONOLOGIE PŘEDNÍHO VÝCHODU

- Základní trojčlenné dělení lidské historie:
 - Doba kamenná – bronzová – železná
- Zásadní vliv brzkého poznání archeologického a historického poznání
- Chronologie: relativní, absolutní (astronomická pozorování)
 - Pozorování Venuše, babylonský panovník Ammi-Saduka
- Chronologické systémy:
 - Dlouhá chronologie: 1694 BC
 - **Střední chronologie: 1638 BC**
 - Krátká chronologie: 1574 BC
 - Ultra krátká chronologie: 1542 BC

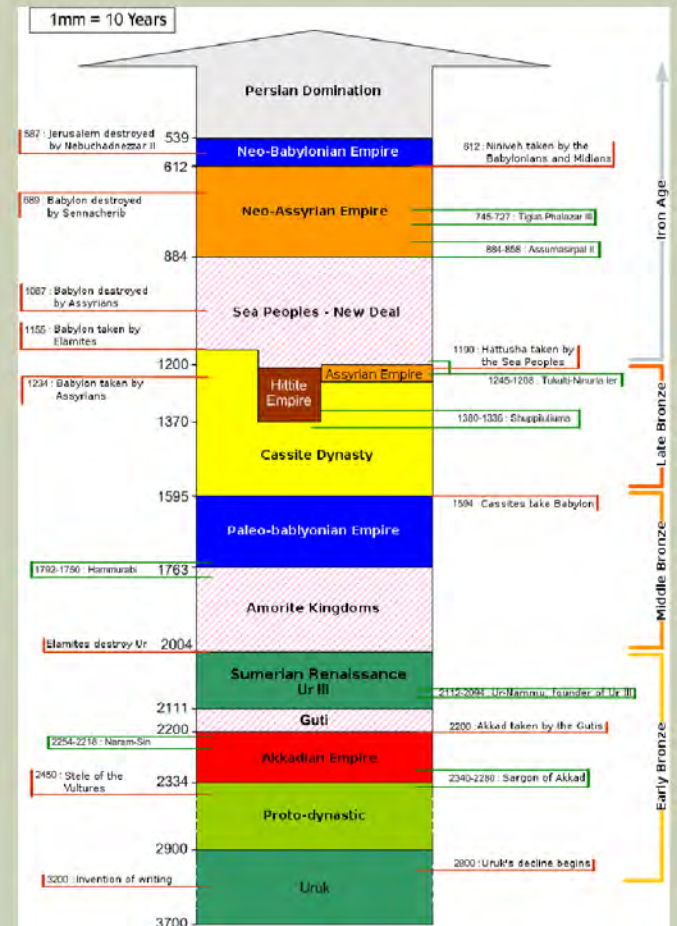
CHRONOLOGIE PŘEDNÍHO VÝCHODU

- Základy:
 - Písemné prameny předovýchodní proveniencence
 - Královské seznamy
 - Kroniky
 - Královské nápisy
 - Obchodní a diplomatická korespondence apod.
 - Synchronizace s egyptskými prameny
 - Přírodovědné datování: C14, dendrodata
 - Erupce na Théře
 - Archeologické nálezy
- Rozdíly v poměru písemných a archeologických pramenů: Mezopotámie X Levanta (Severní X Jižní)

ZÁKLADNÍ PERIODIZACE

- **Pozdně neolitické období:** kultury Halaf, Samarra a Chasúna
- **Chalkolitické období:** kultury Ubaid, Uruk (3500-3200 BC)
- **EBA:** kultura Džemdet-nasr (3200-3000 BC), raně dynastické období (3000-2334 BC)
- **MBA:** Akkadská říše (2334-2154 BC), Třetí urská dynastie (2112-2004 BC)
- **LBA:** Po roce 2000: hlavní říše: Babylonie, Assýrie
- **KOLAPS CIVILIZACÍ DOBY BRONZOVÉ – „DARK AGE“**
- Staro- (cca 19.-16. stol. BC), středo- (cca 15. stol.-rok 1000 BC) a novo (1. tisíciletí) babylonské a asyrské období
- **IA:** cca po 900 BC

ZÁKLADNÍ SYNCHRONIZACE

±

ZÁKLADNÍ ČLENĚNÍ	VĚTŠÍ CELKY	CHRONOLOGICKÉ STUPNĚ	DATAČE, BC	PŘEDNÍ VÝCHOD	EGYPT
Eneolit	Chalkolit, 4500-3300 BC	Raný chalkolit	4500-4000	Ubaidský komplex	Predynastické období
		Pozdní chalkolit	4000-3300	Ghassulian, Sumer, Uruk, Džemdet Nasr	Nakáda II
Doba bronzová	Raná doba bronzová, 3300-2100 BC	EBA I	3300-3000		Nakáda III – Raně dynastické období
		EBA II	3000-2700	Raně dynastické období - Sumer	Raně dynastické období
		EBA III	2700-2200	Akkadská říše, staroasyrské období, sumerské-akkadské městské státy	Stará říše
		EBA IV	2200-2100		závěr Staré říše, První přechodné období
		MBA I	2100-2000	Třetí dynastie z Uru	
	Střední doba bronzová, 2100-1550 BC	MBA IIA	2000-1750	Starobabylonská říše	Střední říše
		MBA IIB	1750-1650		závěr Střední říše, Druhé přechodné období
		MBA IIC	1650-1550	Starochetitská říše	
		LBA I	1550-1400	Středochoetitské období	Nová říše
	Pozdní doba bronzová, 1550-1200 BC	LBA IIA	1400-1300	Novochetitská říše, Mitanni, Ugarit	
LBA IIB		1300-1200	Středoasyrské období		
IA IA		1200-1150	Trója VII, kolaps LBA, mořské národy		
Doba železná	Doba železná I, 1200-1000 BC	IA IB	1150-1000	Novochetitské období, Aramejské státy	
		IA IIA	1000-900		Třetí přechodné období
	Doba železná II, 1000-539 BC	IA IIB	900-700	Urartu, novoasyrská říše, Judea, Izrael	
		IA IIC	700-539	Novobabylonská říše, zánik novoasy. říše	Pozdní doba

Antický svět